

יום ד', כ"ו בתשרי תשס"ז (18 באוקטובר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

על שפת הלדינו... [סיום המאמר מאתמול]

...דוגמה לכך היא דמותו של ג'וחה, דמות יס־תיכונית מובהקת של שוטה־חכם עממי. על ג'וחה, מספרת פרופ' אלכסנדר, יש סיפורים מקבילים רבים בלדינו, בערבית, בתורכית, באיטלקית ובשפות נוספות. "הערבים יאייתו אותו ג'וחא, המרוקאים יקראו לו ג'יחא, בסיציליה - ג'יופה ובתורכיה - נאסר א־דין חוג'ה, אבל התכונות יישארו אותן התכונות, כפי שבכל הקבוצות האנושיות רווחים הסיפורים על הטיפש ועל הטיפש־חכם או על עיר הטיפשים. גם בלדינו, אגב, יש מקבילה לחלם, הלוא היא מקידה, עיר השוטים. מולה ניצבת עיר החכמים — שהיא כמובן ירושלים".

נגיעה של יהדות

כל התרבות העשירה הזאת כמעט שהתחסלה בידיהם של הנאצים. רוב הקהילות היהודיות באירופה שבהן דיברו לדינו - סלוניקי, רודוס, סרביה, בוסניה ואחרות - הושמדו. העולם הספרדי־יהודי [באירופה] נהרס כמעט לגמרי, חוץ מהקהילות של תורכיה ובולגריה, ששרדו. יהודים אלה הגיעו ברובם לארץ, אבל **תרבות כור ההיתוך של ישראל** בשנות החמישים של המאה הקודמת לא היטיבה לא עם הלדינו ולא עם היידיש. הלחץ לדבר עברית בלבד פעל את פעולתו, והשפות היהודיות שקעו והלכו. כיום ישראל היא המדינה שבה מספר דוברי הלדינו הוא הגדול ביותר בעולם, וגם הוא אינו עולה על 200 אלף איש לכל היותר. הלדינו אמנם לא גוועה, אבל ילדים שהוריהם אינם מדברים עימם לדינו מגיל צעיר, הלדינו אינה קולחת מפיהם.

בשנים האחרונות מסתמנת בארץ ובעולם תחייה של הלדינו. כיום, למשל, ברוב האוניברסיטאות בארץ מלמדים את השפה, ושני המרכזים הגדולים ללימודה הם **מרכז סלטי בבר אילן ומרכז גאון בבן־גוריון**. אך גם מחוץ לאקדמיה יש בה התעניינות גדולה. נערכים ימי עיון, הרצאות וכנסים לקהל הרחב, ויש מתעניינים רבים. בחנויות הספרים אפשר למצוא עוד ועוד ספרים העוסקים בבישול, במנהגים, בפולקלור, בפתגמים ובסיפורי העם היהודי־ספרדי. [ולזה אומר – כן ירבו!]

אם פעם היה רק "בוסתן ספרדי" של **יצחק נבון**, הרי שכיום יש בארץ יצירה תרבותית עשירה, בעיקר מוזיקלית, בלדינו. גם האינטרנט תורם את שלו לתחייה, ובאתרי אינטרנט ישראלים פועלים כמה פורומים המוקדשים לתרבות הלדינו, ובהם מחליפים המשתתפים זיכרונות מבית אבא, מתכונים מבית אמא ודעות בענייני היום.

מספר הנרשמים ללימוד השפה גדל בהתמדה בקצב מפתיע. אליעזר פאפו אומר שאפילו לקורסים המתקדמים בתרבות הלדינו שהוא מעביר, קורסים שנדרש להם ידע קודם, נרשמו פי שלושה סטודנטים מהמצופה. רבים מהם כלל אינם באים מבתי דוברי לדינו, והם הגיעו לנושא בעקבות רומן עם השפה. הספרדית בטילים בדרום אמריקה ואפילו דרך הטלנובלות הטלוויזיוניות. הלדינו היא תרבות לטינית עם נגיעה של יהדות, הוא אומר, וזה מושך.

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל

יום ד', כ"ו בתשרי תשס"ז (18 באוקטובר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

מה פשר הגל היהודי-הספרדי הזה? פרופ' אלכסנדר מאשרת שהנושא באופנה. לדעתה זו תולדה של השינוי הגדול במדיניות הרשמית של המדינה - מכור היתוך לפלורליזם ולרב-תרבותיות - שינוי שהביא להכרה בשואה של הקהילות הספרדיות במלחמת העולם השנייה (ולהכללתה בספרי הלימוד אחרי שנים של התעלמות), ולהקמתה של הרשות הלאומית לתרבות הלדינו לצד הרשות הלאומית לתרבות היידיש. כמו השפה, גם הסיפורים, המטבח והאמונות העממיות משותפים לרבים מהעמים היושבים סביב הים התיכון, אך לא נעדר מהם גם הממד האוניברסלי

אליעזר פאפו מקשר את הרנסנס הזה גם לרוח הפוסט-ציונות שמנשבת בקרב האליטות: "השיח הפוסט-ציוני גרם לכמה מהאנשים להרגיש שהבסיס של הציונות רעוע. כדי לחזק אותו הם לקחו יסודות ממה שקדם לציונות: הגלות שנשללה, בית אבא, בית סבא, הניחוח של ההווי הספרדי-העות'מאני. עד תמול-שלשום, מי שלא גלגל את הרי"ש כמו הצברים, נחשב שונה. היום, מי שאין לו סיפור מתובל בלדינו, בידיש או בערבית-יהודית, הוא השונה, והוא צריך למצוא לו סיפור משלו".

[http://212.179.112.117/article.php?cid=1481&cat_id=36&subcat_id=123]

ועם זאת, יש להוסיף – אמנם העם היהודי הוא מוזאיקה מאד מיוחדת, ובאמת בנויה מ"אבנים קטנות" שונות זו מזו, מושפעות מכל הגלויות שאותן עברנו. ועם זאת ... התרכוב של כל התרבויות השונות הוא תרכוב, ולא אוסף – שונה בתכנים שלו מאלה של החלקים המרכיבים אותו. אך, הנכם כבר מכירים את דעתנו בנדון...

"כי לא יטוש ה' עמו, ונחלתו לא יעזוב." [תהלים צ"ד 14]

מתוך פרק התהלים שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **רביעי**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום נעים לכל בית ישראל!

הדף מוקדש לרפואתם השלמה של כל נפגעי הטרור ומשפחותיהם בתוך שאר חולי ישראל, ולשלומם של כל חיילי צה"ל